

گردشگری ماجراجویانه

دکتر مجتبی قدیری معصوم*
لیلا وثوقی**

چکیده

گردشگری پدیده‌ایست کهن که از دیر زمان در جوامع انسانی وجود داشته و به طور پیوسته در طول تاریخ، متأثر از شرایط اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و فنی در حال تغییر و تحول بوده است. از دهه‌های اخیر خصوصاً ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰، تقاضا و بازار گردشگری، متأثر از گسترش شتابان شهرنشینی، ارتباطات و تکنولوژی، تغییرات بسیاری کرده است.

اساس گردشگری نوین، مبتنی بر فعالیتهای تفریحی- ورزشی است که اغلب از آن تحت عنوان گردشگری تفریحی^۱ یاد می‌شود. اشکال نوین گردشگری، تحت تأثیر الگوی جدید مصرف گردشگری، به "گردشگری علائق خاص"^۲ (SIT) معروف شده قرار دارد. در این قبیل گردشگریها، گردشگران اغلب به دنبال محرکهای مهیج و کسب

* - عضو هیأت علمی دانشگاه تهران

** - دانشجوی دوره دکتری جغرافیا دانشگاه تهران

تجربه‌هایی پر از پیچیدگی و هیجان هستند. گردشگری ماجراجویانه، که امروزه رشد و توسعه بسیاری در جهان یافته، را می‌توان یکی از مصادیق آن قلمداد کرد. این نوع از گردشگری، در کنار علاقمندان خاص و بازار مناسب، دارای پتانسیلهای مناسبی برای ایجاد اشتغال و درآمد است.

کلید واژه‌ها: گردشگری ماجراجویانه، گردشگری علائق خاص، ریسک، مدیریت ریسک.

مقدمه

گردشگری پدیده‌ایست کهن که از دیر زمان در جوامع انسانی وجود داشته و به طور پیوسته در طول تاریخ، متأثر از شرایط اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و فنی در حال تغییر و تحول بوده است. صنعتی شدن و توسعه سریع شهرنشینی در طول قرن ۱۹ و ۲۰، در اغلب کشورهای توسعه‌یافته، تغییرات عمیقی را در امر گردشگری ایجاد کرده است. این تحولات که تحت تأثیر عواملی نظیر راه‌آهن، افزایش مالکیت خودرو، پیشرفتهای تکنولوژیکی، اوقات فراغت و درآمد بوده، در دهه‌های اخیر خصوصاً ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰، باعث ایجاد تغییرات مهمی در تقاضا و بازار گردشگری شده است. اشکال جدید گردشگری، دیگر منحصر به تعطیلات تابستانی نیست، بلکه تأکید و الویت با سفرهای کوتاه‌مدت خصوصاً تعطیلات آخر هفته^۱ است (Maria, 2002, 1102-1104) و اساس آن، مبتنی بر فعالیتهای تفریحی- ورزشی است که از آن تحت عنوان گردشگری تفریحی یاد می‌شود.

به نظر شوسکی^۲ در قرن ۲۱ کسی که به تعطیلات می‌رود، خریدار تفریح و هیجان است. الگوی جدید مصرف گردشگری که به "گردشگری علائق خاص" (SIT) معروف شده است، از ویژگیهای جامعه‌ی مدرن است. این گردشگران اغلب به دنبال محرکهای مهیج و کسب تجربه‌هایی پر از پیچیدگی و هیجان هستند (Trauer, 2006, 183).

1- vacation

2-Schowski, Opa

کریپندورف^۱ در دهه ۱۹۸۰ پیش‌بینی کرده بود که گردشگری جدید ۳۰ تا ۴۰ درصد گردشگرها را به خود اختصاص خواهد داد؛ این در حالیست که مطالعات اخیر رقم ۴۷ درصدی را در برخی کشورها نشان می‌دهد (Cater, 2006, 317).

گردشگری ماجراجویانه یکی از انواع گردشگریهای مدرن است که اغلب در مناطق بکر و دور از هیاهوی شهری انجام می‌گیرد و می‌توان آن را از مصادیق گردشگری مدرن و به دلیل علاقمندان خاص، گردشگری علائق خاص (SIT)، نیز قلمداد کرد (Trauer, 2006, 183).

به هرحال این نوع از گردشگری سریعاً در جهان رو به گسترش است، زیرا در کنار علاقمندان خاص، دارای پتانسیلهای مناسبی برای ایجاد اشتغال و درآمدزایی است و اخیراً بازار وسیعی را به خود اختصاص داده است؛ بطوریکه آمار نشان می‌دهد از سال ۱۹۹۵ به بعد سالیانه ۱۵ درصد در دنیا رشد داشته است (قادری، ۱۳۸۳، ۲۸ ضمناً فرج‌زاده، ۱۳۸۴، ۴۲). در سالهای اخیر به علت افزایش تقاضا برای گردشگری و تفریحات ماجراجویانه و بدنبال رشد سریع عرضه‌ی آن توسط تورهای بزرگ جهان، نظر بسیاری از محققین به سوی آن جلب شده است. البته علاقه به ماجراجویی پدیده‌ی جدیدی نیست و از گذشته‌های دور، همواره وجود داشته است. ولی نوع آن در طول تاریخ تغییر و تحول یافته و به اشکال و انواع کنونی رسیده است. گردشگری ماجراجویی با گردشگری اکتشافی در ارتباط است. در اصل ماجراجویی با کشف مکانهای خارجی و دور و تحقیق برای شناخت سرزمینهای جدید و پیشرفتهای علمی همراه بوده است. تفریحات بیرونی ماجراجویی، بصورت گسترده مورد پذیرش نبوده و در دهه‌های اخیر به شکل فراگیر کنونی در آمده است.

باید در نظر داشت که تفریحات و ورزشهای ماجراجویانه در قلب گردشگری ماجراجویانه قرار دارد و جزء جدایی‌ناپذیر آن محسوب می‌گردند. گردشگری ماجراجویانه در عصر حاضر سفر، ورزش، تفریحات بیرونی را یکجا با هم دارد (Weber, 2001, 361).

تعریف و مفهوم گردشگری ماجراجویانه

گردشگری ماجراجویانه یک فعالیت بیرونی است که عموماً در اوقات فراغت و در محیط‌های دورافتاده و بکر انجام می‌گیرد (Heneghan, 2005, 1).

میلینگن^۱ (۲۰۰۱): گردشگری ماجراجویانه فعالیتی است که در اوقات فراغت و در مقاصد غیر معمول، نامتعارف و بکر و پرت و بعضاً روستایی انجام می‌گیرد و متقاضیان آن انتظار دارند ریسک را در سطوح مختلف تجربه کنند (Bently, 2007, 792).

تعریف هال^۲ و وایلر^۳ از گردشگری ماجراجویانه یکی از تعاریف معروف و معتبر است:

"طیف وسیعی از فعالیتهای گردشگری بیرونی است که اغلب جنبه تجاری داشته و تعاملی با محیط طبیعی و دور از خانه‌ی شرکت‌کنندگان است و درجات مختلف ریسک را در بر دارد که نتایج آن متأثر از رفتار شرکت‌کنندگان، مکان و مدیریت مجموعه گردشگری است. در این باب مفهوم خطر از جراحتهای بسیار کوچک تا جراحتهای جدی حتی خطر مرگ یکسان است".

تعریف باکلی^۴ از گردشگری ماجراجویانه، تعریفی جدید و تجاری از گردشگری ماجراجویانه است: گردشگری ماجراجویانه عبارت است از تورهای تجاری و برنامه‌ریزی شده‌ای که جذابیت آن به خاطر فعالیتهای بیرونی و ریسک‌پذیر است. معمولاً تجهیزات تخصصی نیاز دارد و برای مشتریان تور بسیار مهیج است. فرد ممکن است خودش به تنهایی تجهیزات را بکار ببندازد و یا ممکن است بصورت سرنشین باشد. او تصریح می‌کند که این یک تعریف تولید-محور از گردشگری ماجراجویانه است (Buckley, 2007, 1428).

1-Millington

2-Hall

3-Weiler

4-Buckley

ریسک و گردشگری ماجراجویانه

وال^۱ یکی از محققین معروف در زمینه گردشگری ماجراجویانه است. او بیان می‌دارد که بین دو نوع گردشگری ماجراجویانه باید تفاوت قایل شد:

- ماجراجویی برای ریسک کردن؛

- ماجراجویی برای کسب دانش و بینش.

او که در جستجوی گسترش مفهوم ماجراجویی بود در جای دیگر بیان می‌دارد که بین اقدام به ریسکی که حمل بر ماجراجویی است و ماجراجویی که به دنبال کسب بینش است باید تفاوت قایل شد. او بحث‌های خود را به تئوریهای ماسلو^۲ در ۱۹۵۴ ارجاع می‌دهد که اساساً حجم وسیعی از تئوریهای مربوط به تقاضای گردشگری، بر مبنای نظریه‌های وی شکل گرفته است. وال در ادامه بحث‌های خود، اظهار می‌دارد که برخی فعالیتها مانند تماشای پرندگان هم می‌تواند جزء فعالیت‌های ماجراجویی باشد به شرط اینکه شرکت‌کنندگان به دنبال کسب دانش و بینش باشند. او می‌خواهد تفهیم نماید که اکوتوریسم در سطح گسترده، در صورتی که شرکت‌کنندگان هدفشان کسب بینش باشد نیز می‌تواند جزء گردشگری ماجراجویانه محسوب گردد. در حالیکه اغلب فعالیت‌های اکوتوریسم ریسک واقعی را برای شرکت‌کنندگان در بر ندارد، برخی از این فعالیتها، برای مثال تماشای پرندگان، هیچ‌گونه ریسکی ندارد. وال اخیراً به تعریف دوباره‌ای از گردشگری ماجراجویانه پرداخته است. او معتقد است که گردشگری ماجراجویانه تلاشی است برای کسب بینش و دانش (به جای ریسک). بنابراین در این رابطه باید پرسید از نظر او معنای واقعی ماجراجویی چیست؟ اگر ریسک - جسمی، روانی یا اجتماعی - وجود نداشته باشد و فرد تنها بینش و دانش کسب کند، آیا هنوز می‌توان به آن ماجراجویی گفت؟ (Weber, 2001, 362).

و بر ضمن به چالش کشیدن نظریه‌ی وال، پاسخ سؤال خود را اینگونه می‌دهد: "تفریحات ماجراجویانه تلاش و جستجویی برای رقابت در توانایی به همراه ارزیابی ریسک و خطر است. اگرچه ماجراجویان به دنبال موقعیت‌های سخت و چالش‌انگیز هستند، اما آنها صرفاً به دنبال تجربه‌ی سطوح بالای ریسک نیستند. آنچه که آنها

جستجو می‌کنند، به مسابقه گذاشتن مهارت و تواناییهای خود در یک موقعیت پرخطر است. اما یادگیری و کسب بینش از تفریحات ماجراجویانه تفکیک‌ناپذیر است" (Weber, 2001,363).

ریسک کردن به یک عامل مهم در زندگی مدرن مردم تبدیل شده است که بطور فزاینده‌ای نیز در حال افزایش است. در دنیای امروز، خصوصاً جوامع پیشرفته، افراد تمایل بیشتری برای تجربه‌ی ریسک دارند، بطوریکه تعداد شخصیت‌های ماجراجو، در بین مردم عادی رشد بسیاری یافته است. افراد مایلند تفریحات اوقات فراغت آنها همراه با ریسک باشد. در این باره انجمن بریتانیایی پزشکی^۱ بر مبنای مطالعات انجام شده اظهار کرده که:

"کسی باور نمی‌کند که فعالیتهای تفریحی بدون ریسک هم می‌تواند باشد. درحقیقت، وجود اندکی ریسک از جذابیت‌های فعالیتهای تفریحی برای افراد محسوب می‌گردد. امروزه مردم عادی نیز آمادگی برای پذیرفتن سطوح بالای ریسک را در فعالیتهای تفریحی خود دارند."

بنابراین ریسک، به عنوان بخشی از جذابیت ظاهری برخی فعالیتهای تفریحی مطرح است و نوع اختیاری آن در فعالیتهای تفریحی اوقات فراغت عامل مهمی در جذب گردشگران است.

تئوری سزیکسزن تیمپهلی^۲ (1975) در این رابطه جهت توصیف محبوبیت فعالیتهای اخیر گردشگری ماجراجویانه گسترش یافت:

"وقتی بین مهارت لازم و رقابت جویی در یک عمل تعادل وجود داشته باشد، به دلیل رضایت فرد، بازخورد مثبت، اتفاق می‌افتد.

پریست^۳ و بانین^۴ بر اساس این تئوری، الگویی را برای گردشگری ماجراجویانه ارائه می‌دهند و معتقدند: "وقتی توانایی فرد در فعالیتی زیاد است، اما درجه‌ی ریسک پائین است، شرایط کسب دانش و تجربه برتر است. وقتی میزان ریسک نسبت به توانایی فرد، افزایش می‌یابد، ماجراجویی اتفاق می‌افتد و نقطه‌ی اوج ماجراجویی

1 -British Medical Association

2 -Csikszentimihalyi

3 -Preist

4 -Bunting

(بهترین حالت) زمانی است که هردو با هم برابر باشند است و در واقع این شرایط همان نقطه‌ی تعادل است که سزیکسزن تیمپهلی به آن اشاره کرده است" (Cater, 2006, 318-319).

اورت^۱ نیز تأکید می‌کند که "ریسک نقش اساسی در رضایت فرد از این قبیل فعالیتها دارد و تمایل افراد از پرداختن به آن در صورت نبود ریسک کاهش بسیاری می‌یابد. در مجموع با بررسی تعاریف گوناگون در پیشینه‌ی گردشگری ماجراجویانه معلوم می‌شود که برخلاف نظر وال گردشگری ماجراجویانه با انواع ریسک به طور جدی روبرو است و بدون ریسک گردشگری ماجراجویانه معنا ندارد" (Bentley, 2007, 792).

خاستگاه گردشگری ماجراجویانه

خاستگاه واقعی گردشگری ماجراجویانه، هنوز مشخص نیست اما از نیوزیلند و استرالیا به عنوان نمونه‌های مناسب گردشگری ماجراجویانه می‌توان نام برد زیرا در این زمینه برای جذب گردشگر بسیار برنامه‌ریزی کرده‌اند. کوینزتاون^۲ در نیوزیلند به "مرکز ماجراجویی جهان"^۳ شهرت دارد (Cater, 2006, 318). بر طبق آمار رسمی، گردشگری ماجراجویانه بین‌المللی در نیوزیلند بین سالهای ۱۹۹۷-۲۰۰۲، هر سال حدود ۶ درصد رشد داشته است (Page, 2005, 151).

علاقمندان گردشگری ماجراجویانه

برخی ویژگیهای علاقمندان و متقاضیان گردشگری ماجراجویانه، که منتج از بررسی‌های موردی در نقاط مختلف جهان است عبارتند از:

- تمایل به این قبیل فعالیتها اغلب در گروه سنی ۲۵-۵۵ وجود دارد، البته برخی از انواع بسیار سبک نیز برای سنین بالاتر وجود دارد.

1 -Ewert

2 -Queenstown

3 -Adventure Capital of the World

- تفاوتی بین زنان و مردان در تمایل و توانایی پرداختن به آنها وجود ندارد، البته در آن فعالیتهایی که تحت عنوان فعالیتهای ماجراجویانه بسیار سخت معروف هستند، مردان و خصوصاً جوانان تمایل بیشتری دارند.
- این گردشگران اغلب تحصیلکرده، دارای مشاغل تخصصی، ساکن در مناطق شهری بوده و معمولاً از سطح درآمد مناسبی برخوردارند.
- اغلب تمایل دارند که در زمان تعطیلات به آن بپردازند.
- از دلایل انتخاب این نوع گردشگری برای این افراد: دیدن، تجربه کردن، ریسک کردن، هیجان و دور بودن از جمعیت و تمدن شهری است (Tourism Opportunity..., 2001, 1).

طبقه‌بندی فعالیتهای ماجراجویانه

فعالیت‌های ماجراجویانه به سه دسته تقسیم می‌شوند و هر یک شامل مجموعه‌ای متنوع از فعالیتها است که البته بعضاً تفاوت‌های بسیار اندکی با هم دارند:

۱- زمینی^۱

۲- آبی^۲

۳- هوایی یا هوانوردی^۳

۱- فعالیتهای ماجراجویانه زمینی با توجه به تنوعی که دارند، می‌توانند در

سرزمینهای پست و جلگه‌ای و ناهموار و کوهستانی به اشکال ذیل انجام شوند:

Downhill Skiing	اسکی سرعتی در شیبهای تند
Heli Skiing	هلی اسکی
Horse Riding/Trekking	اسب دوانی
Rock Climbing	صخره نوردی
Caving	غارنوردی
Hunting	شکار
MountainBiking	کوهنوردی
Trekking/Tramping	پیاده روی (طولانی و اغلب گروهی)
Bungee Jumping	پرش یا سقوط از ارتفاع

1 -Land based

2 -Marine or Water based

3 -Air-based or Aviation-related

۲- فعالیت‌های ماجراجویانه آبی برای مناطقی که دارای رودخانه‌های دائمی، دریاچه‌های طبیعی و مصنوعی و نیز مرز آبی با آبهای آزاد هستند مناسب می‌باشد. برخی از اشکال رایج آن عبارتند از:

Diving	غواصی
White and Black water Rafting	موج سواری با قایق
Water skiing	اسکی روی آب
Fishing	ماهیگیری
Kayaking	کایاک سواری در رودخانه‌های پرخروش
Jet- Boating	قایق‌های موتوری تندرو

۳- فعالیت‌های ماجراجویانه هوایی شامل موارد ذیل می‌باشد:

Ballooning	بالن سواری
Sky Diving	اسکای دایوینگ (غوطه‌ور شدن در آسمان)
Helicopter Flights/Small Aircrfts	پرواز با هلی‌کوپتر یا هواپیمای سبک
Para gliding	پاراگلایدینگ
Pers sailing	پاراسیلینگ
Hang gliding	هنگ گلایدینگ (کایت)

منبع: Bentley, 2001, p. 328; Page, 2005, p. 153

یک کارآفرین گردشگری ماجراجویانه می‌تواند یک نوع منفرد و یا ترکیبی از چند نوع فعالیت ماجراجویانه را از نوع زمینی، هوایی، آبی و نیز ترکیبی از آنها را در محیط‌های بکر و جذاب برای گردشگران فراهم نماید. در این میان برخی از انواع هوایی آن، به علت سادگی و کوتاه بودن دوره آموزشی و تجربه کردن پروازی آرام و لذت‌بخش، ذاتاً پرطرفدار است. به عنوان مثال انواع بالن سواری (پرواز ملایم و آرام تا ارتفاع کمتر از ۱۰۰۰ پا هم در شب و هم در روز)؛ پاراگلایدینگ و هنگ گلایدینگ (پروازی لذت بخش همراه با هیجان) و ...

برخی زیرساختها و تجهیزات مورد نیاز انواع هوایی فعالیت‌های ماجراجویی:

- از آنجائیکه در بیشتر انواع هوایی، پرواز از روی یک تپه شروع می‌شود، بنابراین فرد باید دسترسی راحت و ایمن را به نقطه‌ی پرواز^۱ داشته باشد، این نقطه باید خالی از

- هرگونه مانع ثابتی مانند صخره باشد زیرا منجر به جراحات می‌شود. تپه‌ای که در کنار آن دشت نسبتاً وسیعی باشد، مکانی مناسب برای پرواز است.
- خدمات کمک‌های اولیه و بهیاران کمک‌های اولیه (کسانیکه دانش کافی مرتبط با سوانح را داشته باشند) به همراه مقدمات رساندن به بیمارستان در مواقع اورژانس؛ حتی الامکان یک مرکز درمانی مناسب در محل وجود داشته باشد.
 - فرد بایستی گزارش‌های مربوط به وضعیت هوا را دقیقاً دریافت کند و فعالیتش با شرایط آب و هوایی همساز باشد.
 - وسیله پرواز باید تأییدیه‌ی جهانی APCUL DHV OR CEN را داشته باشند.
 - داشتن لباسهای ایمنی مانند کلاه و کفش ضروری است.
 - پروازهای انفرادی باید حداقل ۲ روز کامل آموزش تئوری و عملی داشته باشند و ضمناً آموزشیار از توانایی فرد مطمئن باشد در ۱۵ پرواز اول بیش از ۵۰۰ پا نباید ارتفاع بگیرد (Tourism opportunity, 2001, 22-23).

گردشگری پایدار

بر اساس آخرین تعریف سازمان جهانی گردشگری (WTO) در ۱۹۹۶، گردشگری پایدار باید:

- کیفیت زندگی جامعه میزبان را بهبود بخشد؛
 - تجربه‌ای ارزشمند و با کیفیت را برای گردشگران فراهم کند؛
 - کیفیت محیط زیستی را که جامعه میزبان و مهمان به آن وابسته هستند، حفظ کند.
- (Flagestad, 2001, 445).

در واقع اساس توسعه پایدار گردشگری در نظر داشتن رابطه‌ای است که میان سه جزء سازنده محیط زیست گردشگری برقرار است، این سه جزء عبارتند از: گردشگران، مقصد و جامعه میزبان. این رابطه می‌تواند پیچیده و پویا و سازنده و یا مخرب باشد. بنابراین هدف گردشگری پایدار اینست که: با حفظ منابع طبیعی در درازمدت، بین این سه جزء تشکیل‌دهنده گردشگری اعتدالی موزون برقرار کند (شارپلی، ۱۳۸۰، ۱۲۱). در نظر گرفتن این چارچوب، در برنامه‌ریزی و گسترش گردشگری ماجراجویانه نیز از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است.

مدیریت ریسک در گردشگری ماجراجویانه

حفظ سلامتی و ایمنی گردشگران امروزه یکی از مقدمات اولیه صنعت گردشگری محسوب می‌گردد و این مسئله، مسئولیت مهمی را بر دوش دست‌اندرکاران تورها نهاده است. حوادث گردشگری می‌تواند اثرات جبران‌ناپذیری بر تصویر گردشگری از یک کشور و کاهش تقاضا بر جای بگذارد. مانند حادثه‌ی ۱۹۹۹ در سوئیس که پیامدهای اقتصادی، اجتماعی بلندمدتی را بر صنعت گردشگری این کشور داشت، کشوری که اقتصاد آن وابسته به صنعت گردشگری است (Benetly, Meyer, ..., 2001, 374).

به همین دلیل تدابیر جدیدی تحت عنوان مدیریت ریسک برای کاهش خطرات جانی در گردشگری ماجراجویانه مطرح شده است. مدیریت ریسک برخی ویژگیها را برای گردشگری استاندارد ماجراجویانه در نظر گرفته است که تمامی جنبه‌های یک تفریح ماجراجویانه‌ی سالم را در خود دارد (Callander, 2003, 19). از جمله:

- تدوین قانون و مقررات خاص، برای این فعالیتها و نظارت بر اجرای آنها؛
 - ایجاد شرایط لازم برای سلامتی و ایمنی افراد؛
 - مدیریت صحیح فرهنگی و محیط زیست؛
 - مهارتها و شیوه‌های تجارت؛
 - تسهیلات و امکانات مطلوب و با کیفیت؛
 - آموزش کافی پرسنل؛ پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 - ارائه‌ی خدمات مناسب؛
 - وجود مرکز درمانی با امکانات لازم در کنار فعالیت‌های ماجراجویی
- (Anderson, 2000, 3).

بیدی^۱ معتقد است که سه عامل کلیدی، توسعه گردشگری ماجراجویانه را تسهیل می‌کند:

- احترام به کنترل و نظارت کارشناسان؛
- افزایش تبلیغات رسانه‌ای؛
- استفاده از تکنولوژی مناسب در مجموعه‌ی گردشگری ماجراجویانه.

اورت و هولن هورست^۱ (۱۹۹۴) به چند ویژگی اشاره می‌کنند که در فعالیتهای ماجراجویانه نقش اساسی دارند: پیشینه فعالیت، سطح مهارت، شرایط نظارت، ساده و طبیعی بودن، موقعیت اجتماعی افراد، تجهیزات، سطح و نوع و درجه‌ی ریسک (Beedie, 2003, 630).

لازم به ذکر است که بسیاری از تحقیقات درباره گردشگری ماجراجویانه توسط تحقیقات میان رشته‌ای مانند پزشکی سفر، علوم ورزشی، علوم ایمنی و غیره انجام می‌گیرد (Page, 2004, 152).

از آنجاییکه برخی از این فعالیتهای ذاتاً بسیار پر خطر^۲ هستند، در بسیاری از کشورها حتی پرداختن به آنها غیر قانونی محسوب می‌گردد. در مجموع با توجه به ویژگیهای خاص این نوع فعالیتهای تدوین برخی مقررات ضروری است، چنانچه در کشورهایی که این فعالیتهای انجام می‌شود، چنین مقرراتی وجود دارد، از جمله:

حفاظت: برخی فعالیتهای ماجراجویانه ذاتاً خطرناکند و باعث جراحت سخت و حتی مرگ می‌شوند، بنابراین هر مؤسسه‌ای که امکان دسترسی به این فعالیتهای را فراهم می‌کند، برای اینکه خودش را در مقابل دعاوی حقوقی مبنی بر خسارات و صدمات محافظت کند، بایستی تجهیزات سلامتی و ایمنی را برای افراد فراهم کند.

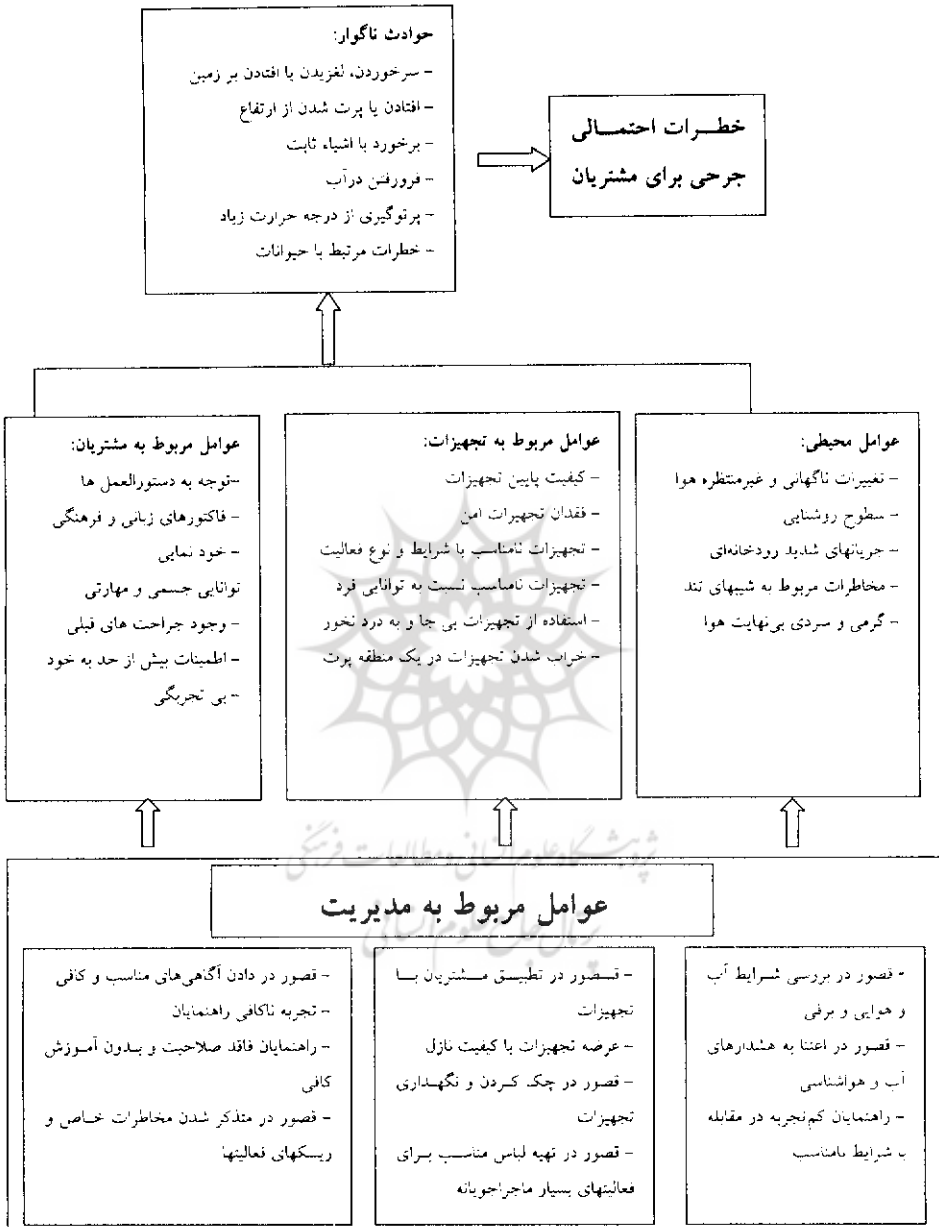
آموزش: اولین قدم در حفاظت، بررسی افراد به لحاظ آموزش کافی در فعالیت مورد نظر و اینکه آیا آنها تجهیزات کافی و مناسب دارند و نسبت به استفاده از آنها نیز آگاهی دارند.

مقررات قانونی: به دلیل ریسک موجود، این فعالیتهای، قوانین خاص خود را می‌طلبند، که باید وضع شود و کارفرما و گردشگران نیز باید نسبت به آنها آگاهی داشته باشند.

بیمه: قبل از شروع هر فعالیت یا مسابقه‌ای، افراد باید از تعهد کافی بیمه نسبت به فعالیتهای آگاهی و اطمینان داشته باشند (Heneghan, 2005, 3).

بنابراین مسؤلیتهای قانونی برای کارآفرینان گردشگری ماجراجویانه در کشورهای پیشرفته تدوین شده، که همگی برای رفاه و امنیت بیشتر افراد است^۱. مدیریت ریسک و بیمه در گردشگری ماجراجویانه، اسکی و اکوتوریسم اهمیت بیشتری دارد (Insurance, 2005, 4). بنتلی در یک نمودار ریسکهایی که گردشگران ماجراجو را تهدید می‌کند و نیز چالشها و مدیریت هر کدام از آنها را ارایه کرده است.

نمودار ۲- انواع ریسکها و ضعف‌های مدیریتی هریک از آنها در فعالیتهای

ماجراجویانه

منبع: Bentley, 2001, 33

نتیجه‌گیری و ارایه پیشنهادات

امروزه گردشگری به یک پدیده‌ی کاملاً تجاری و در عین حال اجتماعی و دسته‌جمعی تبدیل شده است. تهیه‌کنندگان تور محصولات تجاری را بسته‌بندی کرده و به صورت خرد به مشتریان می‌فروشند. پویایی این صنعت، رفتار و حرکت مردم، مقصد آنها، تماس‌ها، همگی با ترکیبی از محصولات به هم پیوند می‌خورند. بر مبنای نتایج یک تحقیق گسترده بر روی محصولات گردشگری ماجراجویانه، قسمت عمده‌ی بازار آن را محصولات سبک برای مشتریان بی‌تجربه و غیرماهر در بر می‌گیرد. در مقابل، قسمت اندکی نیز به محصولات سنگین و گران ماجراجویی اختصاص دارد که نیازمند مهارت‌های پیشین و تجهیزات پیشرفته است و ریسک قابل توجهی نیز برای مشتریان خاص به همراه دارد (Buckley, 2007, 1432).

به هر حال انجام این قبیل گردشگریها در مناطق منزوی (خصوصاً روستایی)، بکر و دورافتاده، مدتهاست که در دستور کار توسعه منطقه‌ای و توسعه گردشگری در جهان قرار گرفته است (Fleischer, 2000, 3).

در رابطه با وجود جاذبه‌های بی‌شمار طبیعی، فرهنگی، تاریخی و غیره و قابلیت‌های بالقوه‌ی فراوان انواع مختلف گردشگری کشور، هیچ شکی وجود ندارد؛ در زمینه‌ی گردشگری ماجراجویانه، ضمن داشتن پتانسیل‌های مناسب، طرفداران خاص خود را در داخل کشور نیز دارد، بنابراین با برنامه‌ریزی‌های مناسب و اصولی جهت گسترش گردشگری ماجراجویانه، و با استفاده از روش‌های نوین تبلیغات گردشگری، بازاریابی، جذب سرمایه‌گذاری‌ها و غیره، می‌توان از بازار مناسب داخلی و خصوصاً خارجی آن در مناطق مستعد کشور، بهره برد و موجبات توسعه منطقه‌ای و گردشگری را بطور توأم فراهم کرد. در این راستا چند راهکار پیشنهاد می‌گردد:

- شناسایی مناطق روستایی مستعد و دارای پتانسیل‌های بالقوه؛
- مکان‌گزینی و طراحی سایتهای مناسب با بهره‌گیری از کارشناسان مجرب؛
- ایجاد زیرساختهای لازم با رویکرد توسعه پایدار؛
- ایجاد فدراسیون گردشگری ورزشهای ماجراجویانه و برگزاری کلاسهای آموزشی؛
- دعوت به سرمایه‌گذاریهای داخلی و خارجی؛
- اقدام به برگزاری مسابقات بین‌المللی با فراهم کردن زمینه‌های لازم؛

- آشنایی بیشتر با شیوه‌های جدید بازاریابی و تبلیغات گردشگری و ...

لازمه‌ی تحقق شرایط مناسب برای گردشگری ماجراجویانه، بهره‌گیری از تجربیات کشورهای پیشرو در جهت تشدید پیامدهای مثبت و تحدید پیامدهای منفی آن است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ

منابع فارسی:

- ۱- شاپلی، ریچارد و جولیا، ۱۳۸۰، گردشگری روستایی، ترجمه رحمت‌الله منشی‌زاده و فاطمه نصیری، تهران، نشرمنشی.
- ۲- قادری، زاهد، ۱۳۸۳، اصول برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری روستایی، تهران، سازمان شهرداریها و دهیاریهای کشور.
- ۳- فرج‌زاده اصل، منوچهر، ۱۳۸۴، سیستم اطلاعات جغرافیایی و کاربرد آن در برنامه‌ریزی توریسم، تهران، سمت.

منابع لاتین:

- 1- Anderson, M, 2000, **Quality Standard in Tourism**, Wellington: Tourist Industry Association of New Zealand.
- 2- Beedie, Paul, Hudson, Simon, 2003, **emergence of Mountain-Baised Adventure Tourism**, Annals of Tourism Research, vol. 30, No.3.
- 3- Buckley, Ralf, 2007, **Adventure Tourism Products: Price, Duration, Size , Skill, Remoteness**, Tourism Management, Vol. 28.
- 4- Bentley, Tim, Page, Stephen, Macky, Keith, 2007, **Adventure Tourism and Adventure Sports Injury, The New Zealand Experience**, Applied Ergonomics, vol. 38.
- 5- Bentley, Tim, Page, Stephen, Meyer, Denny, Chalmers, David, Laird, Ian, 2001, **How Safe is Adventure Tourism in New Zealand? An Exploratory Analysis**, Applied Ergonomics, vol, 32.
- 6- Benetley, Tim, Meyer, Denny, Page, Stephen, Chalmers, 2001, **Recreational Tourism Injuries among Visitors to New Zealand: an Exploratory analysis Using Hospital Discharge Data**, Tourism Management, vol.22
- 7- Callander, Marie, Page, Stephen, 2003, **Managing Risk in Adventure Tourism Operations in New Zealand: a Review of the Legal Case History and Potential for Litigation**, Tourism Management, vol,24.

- 8- Cater Carl, 2006, **Playing with Risk? Participant Perceptions of Risk and Management Implications in Adventure Tourism**, Tourism Management, vol. 27.
- 9- Flagestad, Arvid, Hope, Christine, 2001, **Strategic Success in Winter Sport Destinations: a Sustainable Value Creation Perspective**, Journal of Tourism Management, 22.
- 10- Fleischer, Aliza, Felsenstein, Daniel, 2000, **Support for Rural Tourism Does it Make a Difference?** Annals Of Tourism Research, vol 27.
- 11- Heneghan, Maria, 2005, **Adventure Tourism**, Teagasc, Mellows Development Centre, Athenry, co. Galway. www.Teagsac.com
- 12- Maria, Rosa, Perales Yague, 2002, **Rural Tourism in Spain**, Annals of Tourism, vol. 29.
- 13- Page, Stephen J, Bentley, Tim, Walker Linda, 2005, **Tourist Safety in New Zealand and Scotland**, Annals of Tourism Research, vol. 32, No.1.
- 14- Trauer, Birgit, 2006, **Conceptualizing Special Interest Tourism- frameworks for Analysis**, Tourism Management, vol. 27.
- 15- Weber Karin, 2001, **Outdoor Adventure Tourism, A Review of Research Approches**, Annals of Tourism Research, vol. 28, No.2.
- 16- **Tourism Opportunity Analysis Adventure/Extreme Adventure Tourism in the Grande Cache Region**, 2001, kalahari management Inc. New World Expeditions Pam Wight and Associates.
- 17- **Insurance and the Alberta Tourism Industry**, 2005, Tourism Development Branch, Ministry of Economic Development.